

ตามรอยเท้าพ่อ: ถอดบทเรียนประสบการณ์เศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน จังหวัดราชบุรี Following in our Father's Footsteps: Distilling Lesson form Experience Based on the Philosophy of Sufficiency Economy across Villages in Ratchaburi

อรรถพล อุสายพันธ์

Ataphon Usayapan

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Corresponding author, E-mail : atat94@hotmail.com

สาระสังเขป

เสียงร่ำไห้ทั้งแผ่นดิน ความเศร้าโศก เสียใจเกาะกุมคนไทยทั้งชาติจนสุดที่จะพรรณนา เมื่อทราบข่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 พระองค์ท่านเปรียบเสมือนพ่อที่สถิตอยู่ในใจของทุกคน การน้อมรำลึกถึงพ่อ คือ การทำความดีและนำสิ่งที่พ่อสอนพอบอก คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานลูกจะเดินตามรอยเท้าพ่อ ในทางสายกลาง ทางที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นทางที่ไม่ประมาท และจะยึดหลัก ดังนี้

พอประมาณ โดยการพึ่งตนเองเป็นหลัก ใช้ชีวิตแบบพอดี ๆ ไม่หลงไปกับกระแสสมัยวัตถุ ทำอะไรตามกำลังและฐานะของตัวเอง มีเหตุผล โดยการคิดพิจารณาทุกอย่างรอบคอบจะตัดสินใจ จะทำอะไรได้ผ่านการปรึกษาหารือการคิดวิเคราะห์ถึงผลดี ผลเสีย และผลกระทบก่อนเสมอ

มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพภายในตัวเอง สามารถตั้งรับและปรับตัวกับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกได้เป็นอย่างดี

มีความรู้ โดยการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลให้มีความรู้ก่อนที่จะลงมือทำอะไร ใช้ปัญญาและหลักวิชาการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

มีคุณธรรม โดยประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์

ตื่นตัวขึ้นมา พ่อไม่ได้หายไปไหน พ่อยังอยู่ในหัวใจของลูก ทุกคำสอนของพ่อยังย้ำเตือนให้ลูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผล

พ่อผู้ประเสริฐ เสด็จสู่ฟากฟ้าสรวงสวรรค์

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง

SUMMARY

It was the endless sound of mournful crying throughout the kingdom, in the deepest grief of numb-felt Thai people, after learning the passing of our beloved King BhumibolAdulyadej, on the unforgettable date October 13, 2016. He, our King and the father of all Thais, will be forever in our hearts. In tribute to him, we should cultivate the habit of being virtuous and follow his legacy on the philosophy of sufficient economy by applying in living our life.

We will commit to follow our Father's footsteps in living a moderate, self-dependent life without overexploitation in accordance with the following key concepts:

Moderation : Sufficiency at a level of not doing something too little or too much or non-materialistic. Living is at the expense of oneself or others.

Reasonableness : The decision concerning the level of sufficiency must be made rationally with consideration of the factors involved and careful anticipation of the outcomes that may be expected from such action.

Immunity : Self-strength forming on the preparation to cope with the likely impact and changes in various aspects by considering the probability of future situations.

Decisions and activities must be carried out at a sufficient level depending on two conditions:

Knowledge : comprising all-round knowledge in the relevant fields and prudence in bringing this knowledge into consideration to understand the relationship among the field so as to use them to aid in the planning and ensure carefulness in the operation.

Virtue : promoting, comprising the awareness of honesty, patience, perseverance, and intelligence in leading one's life as well as being helpful to other human kinds.

In every morning of our wakes, the father's existence has never faded away, still sticks around and right onto our heart. His doctrines will always be resounded as to remind us every day about not to forget taking the benefit of living our life sufficiently.

Humbly sent by us all, the Greatest Father returns to heaven.

Keywords : Sufficient Economy

บทนำ

หลังจาก 15.52 นาฬิกา ของวันพฤหัสบดีที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 คนไทยหัวใจสลาย เสียใจให้ทั้งแผ่นดิน เมื่อทราบข่าวการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต สร้างความโศกเศร้าเสียใจกับประชาชนชาวไทยจนยากที่จะพรรณา

ตื่นเช้าขึ้นมา ไม่มีพระองค์ท่าน จิตใจยังเศร้าหมองยังทำใจไม่ได้ ภาพการเสด็จไปทรงงานตามถิ่นทุรกันดารที่ไม่มีใครไปภาพการนั่งพักผ่อนกับคนเฒ่าคนแก่ ภาพโอบอ้อมตัวเองลงคุยกับชาวบ้านในชนบทอย่างใกล้ชิด สอบถามความทุกข์สุขของราษฎรลงมือทำแก้ปัญหาให้กับทุกพื้นที่แบบไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

คำที่ประชาชนตะโกนบอกพระองค์ท่าน “ในหลวง อยู่ทั้งประชาชน”

ทำให้พระองค์ตอบบุคคลผู้นั้นในพระราชหฤทัยว่า “ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนได้อย่างไร”

พระองค์จึงเสด็จไปทุกหนทุกแห่งทั่วแผ่นดินไทยที่มีประชาชน ทั่วทุกภาค ทุกชนชั้น ทุกวรรณะ ทุกศาสนา ทุกชาติพันธุ์ ที่อยู่ร่วมแผ่นดินกับพระองค์ แม้พระองค์ท่านได้หายจากพวกเราไปแล้วทางกาย แต่ทางด้านจิตใจพระองค์ไม่ได้หายไปไหน พระองค์ยังสถิตในหัวใจคนไทยทุกคน

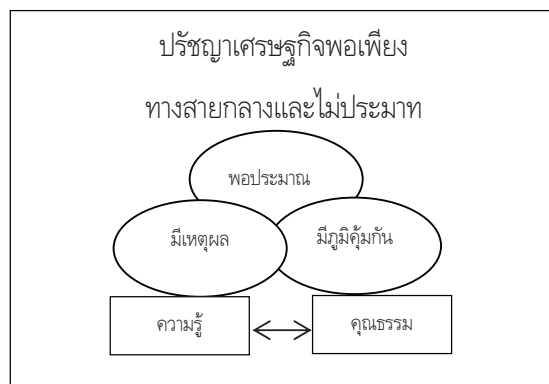
พระองค์เป็นทั้งปราชญ์ เป็นอัจฉริยะในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตร ชลประทาน ป่าไม้ ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านศิลปะ ดนตรี ด้านกีฬา ด้านการถ่ายภาพ ด้านนักประดิษฐ์ เป็นต้น ยากที่คนคนหนึ่งจะรอบรู้และลงมือปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างพระองค์ท่าน

การน้อมรำลึกถึงพระองค์ ที่ชาวไทยเปรียบเสมือนพ่อในดวงใจ จึงมีแต่การที่เราต้องทำความดี และนำพระราชดำรัส แนวความคิด ตัวอย่างที่พระองค์ทรงทำให้เห็น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล

การระลึกถึงพ่อผู้ประเสริฐผู้ฝากฝังสรวงสวรรค์ จึงขอเดินตามรอยเท้าพ่อ ตามที่พ่อเคยให้หลักการ แนวความคิด และทำให้เห็น เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่ถูก ๆ จะนำมาใส่เกล้าเข้ามาอยู่ในจิตสำนึก ปฏิบัติเป็นวิถี เกิดผลเป็นรูปธรรม

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การที่เราจะเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลึกซึ้ง

และรู้ถึงแนวความคิดอย่างถึงราก จะต้องไปศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน ในที่นี้จึงได้ศึกษาค้นคว้าพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส โดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ตามหลักคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้”

(พระบรมราโชวาท เกี่ยวกับการสร้างพื้นฐานโดยให้เริ่มจากความพอมี พอกิน พอใช้ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517) “ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมี

พอกินนั้นหมายความว่า อิ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอ เพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยคนอื่นเขา ต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจ การค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้ลึว่า ไม่หุหุหุ แต่ เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้”

(พระราชดำรัสอย่างชัดเจนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่อง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวน จิตรลดา พระราชวังดุสิต ในวันศุกร์ ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540)

“คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้าง ออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ถ้าใครได้มาอยู่ที่นั่นในเวลานี้ เมื่อ เท่าไร 20 24 ปี เมื่อ ปี 2517, 2517 ถึง 2551 นี้ ก็ 24 ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้ง ประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมี พอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเสียเลย สมัยก่อนนี้ก็มีพอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่ ทำ สมควร ที่จะปฏิบัติ อันนี้ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอ เพียง เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจแล้วก็ได้พูดออกมา ด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอ เพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่าผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)”

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลา ดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 อีกครั้ง)

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านความพอประมาณ

“ให้ยืมนบนขาตัวเอง คำว่ายืมนบนขาตัวเองนี้ มีคนบางคนพูด ว่าชอบกลใครจะมายืมนบนขา คนอื่นมายืมนบนขาเรา เราก็โกรธ แต่ตัวเองยืมนบนขาตัวเองก็ต้องเสียหลักหักล้มหรือล้มลง อันนี้ก็ เป็นความคิดที่อาจจะพ้องไปหน่อย แต่ว่า เป็นตามที่เขาเรียกว่า ยืมนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่าสองขา ของเรานี่ ยืมนบนพื้น ให้อยู่ได้โดยไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมขา ของคนอื่นมาใช้สำหรับยืน แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวาง ยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอต้องนั่นเอง คนเรา ถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อย ก็ เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่ เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอ ประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียง นี้อาจจะมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียน คนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไร ก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง

เคยพูดว่า ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ ถ้าอยากจะไปนั่งบน เก้าอี้ของผู้ที่อยู่ข้าง ๆ เช่นนี้ไม่พอเพียงและทำไม่ได้ ถ้าอยากนั่ง อย่างนั้นก็เดือดร้อนกันแน่ เพราะว่าอึดอัด จะทำให้ทะเลาะกัน เมื่อมีการทะเลาะกันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ฉะนั้นควรที่จะ ปฏิบัติสิ่งที่พอเพียง ทางความคิดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ทางกาย เท่านั้น ถ้ามีใครมีความคิดอย่างหนึ่ง และต้องการบังคับให้คน อื่นคิดอย่างเดียวกับตัว ซึ่งอาจจะจะเป็นความคิดที่ไม่ถูกก็ไม่ สมควรทำ ปฏิบัติอย่างนี้ก็ไม่ใช้การปฏิบัติแบบพอเพียง ความ พอเพียงในความคิดก็คือ แสดงความคิดของตัวเอง ความเห็นของ ตัว และปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง และมาพิจารณาว่าที่เขาพูด กับ ที่เราพูด อันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูดกันโดยไม่รู้เรื่องกัน ก็จะกลายเป็นการทะเลาะกัน จากการทะเลาะกันด้วยวาจาก็กลายเป็นการทะเลาะด้วยกาย ซึ่ง ในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหาย เสียหายแก่ผู้ที่เป็นตัวละครทั้งสอง คน ถ้าเป็นหมู่ก็เลยเป็นการตีกันอย่างรุนแรงได้ ซึ่งจะทำให้คน อื่นอีกมากเดือดร้อน”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลา ดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังสวนดุสิต ในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสด้านความมีเหตุผล

“ปัจจัยสำคัญที่จะเกื้อกูลและส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จพร้อมทั้งความเจริญมั่นคงในชีวิตได้แน่นอนนั้น ยังมีอีกส่วนหนึ่ง คือความสามารถในการวินิจฉัย ตัดสินปัญหา การวินิจฉัยตัดสินปัญหามีหลายระดับ อย่างหายาที่สุด ได้แก่ วินิจฉัยตัดสินตามความพอใจ ไม่อาศัยเหตุผลและหลักเกณฑ์ อีกอย่างหนึ่งวินิจฉัยตัดสินตามประสบการณ์ที่เคยชิน และทำตาม กันมา ซึ่งเหนือขึ้นมากกว่าอย่างแรก แต่ยิ่งถือว่าถูกต้องทีเดียวไม่ได้ เพราะขาดการพิจารณาสอบสวนที่แน่ชัด อย่างที่สาม ได้แก่การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาอย่างถี่ถ้วน ให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุม ทั้งสอบทานเทียบเคียงจนเห็นชัดว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ อย่างไร เพียงใด ตามหลักวิชา หลักเหตุผล และหลักจริยธรรม ซึ่งนับเป็นการตัดสินวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์กันสมบูรณ์ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาทิ้งปวงในชีวิตได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่

สวนอัมพร ในวันพฤหัสบดีที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2532)

“การสร้างสรรค์ประโยชน์ดังกล่าวจะสำเร็จผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการกระทำ ความประพฤติปฏิบัติและความคิดความเห็นของแต่ละคน ถ้าคิดได้ดีได้ถูก ประพฤติปฏิบัติได้ดีได้ถูก ก็มีความสำเร็จสูง ถ้าเป็นตรงกันข้ามก็ยากที่จะประสบความสำเร็จสมหวังได้ การคิดการปฏิบัติให้ถูกให้ดีนั้น ก็คือการคิดและปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ หลักวิชา หลักเหตุผล และหลักสุจริตธรรม ผู้มุ่งหมายจะสร้างสรรค์ประโยชน์และความเจริญ จึงควรพยายามปฏิบัติฝึกฝนตนเองให้มีความคิดจิตใจที่เที่ยงตรง และมั่นคงเป็นกลาง เป็นอิสระจากอคติ ซึ่งมีหลักฝึกหัดที่สำคัญประกอบส่งเสริมกันอยู่สองข้อ ข้อแรก ให้หัดพูดหัดทำหัดคิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทผิดพลาดและอคติต่าง ๆ มิให้เกิดขึ้น ข้อสอง ให้หัดใช้ปัญญาความฉลาดรู้ เป็นเครื่องวิเคราะห์และวินิจฉัยเรื่องราว ปัญหาต่าง ๆ ทุกอย่างที่จะต้องขบคิดแก้ไข เพื่อช่วยให้เห็นเหตุเห็นสาระได้ชัด และวินิจฉัยได้ถูกต้องเที่ยงตรง ว่าข้อที่เท็จ ที่จริง ที่ถูก ที่ผิด ที่เป็นประโยชน์ ที่มีประโยชน์ อยู่ตรงไหน สติ และปัญญาที่ฝึกฝน

ใช้จนแคล่วคล่องเคยชินแล้ว จะรวมเข้าเป็นสติปัญญา ที่จะส่งเสริมให้บุคคลสามารถคิดอ่านและประพฤติปฏิบัติได้ถูก ได้ดี ให้เกิดประโยชน์แก่ตนแก่ส่วนรวม ได้สมบูรณ์พร้อมทุกส่วน”

(พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ณ อาคารใหม่สวนอัมพร ในวันเสาร์ ที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2533)

“การที่บุคคลจะนำวิชาความรู้ความสามารถของตนมาปฏิบัติให้สำเร็จผลที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์อย่างแท้จริง ได้จำเป็นต้องอาศัยความเห็นความเข้าใจที่กระจ่างแจ่มแจ้ง อันเรียกว่า ปัญญา เป็นเครื่องชี้ชัดตัดสินปัญหา ความเห็นความเข้าใจชัดนี้ จะเกิดได้ก็เฉพาะเมื่อมีการฝึกฝนที่ถูกและสมควร ซึ่งหมายถึงฝึกการระทำความประพฤติทั้งปวงให้อยู่ในระเบียบที่สุจริตดีงาม ฝึกความคิดจิตใจให้หนักแน่น และมั่นคงในความเป็นกลางจะพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดกรณีใด ก็อาศัยเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมเป็นหลัก ให้จนประจักษ์ในความจริง ไม่ปล่อยทิ้งไว้เป็นปัญหา จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งสำหรับบัณฑิต ที่จะพยายามฝึกกายฝึกใจให้เที่ยงตรงดำรงอยู่ในระเบียบและระบบที่ถูกต้อง เพื่อสร้างเสริมปัญญาให้พัฒนาเพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้น ทุกคนก็จะสามารถใช้ความรู้ความคิดปฏิบัติงาน และนำพาตนให้ก้าวถึงความเจริญความสำเร็จอันสมบูรณ์ในชีวิตได้สมประสงค์”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวันพฤหัสบดี ที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2534)

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านการมีภูมิคุ้มกัน

“การสร้างเสริมความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเอง แก่ส่วนรวม หรือแก่บ้านเมืองก็ตามที่จริงเป็นสิ่งเดียวกัน ที่เรียกว่าการพัฒนา หรือการปฏิบัติปรับปรุงให้ดีขึ้นเจริญขึ้น วันนี้อำนาจจึงจะขอพูดถึงวิธีการพัฒนาให้ท่านเข้าใจ การจะพัฒนาสิ่งใดให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อน ถ้าพื้นฐานดี ก็พัฒนาได้ผล แต่ถ้าพื้นฐานไม่แน่นอนหรือบกพร่อง ก็ยากที่จะเสริมสร้างขึ้นไปให้มั่นคงได้ ท่านทั้งหลายจึงควรพิจารณาให้เห็นจริงว่าการพัฒนานั้น นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญต่าง ๆ ให้เพิ่มพูนขึ้นแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษาพื้นฐานเดิมให้สมบูรณ์มั่นคงพร้อม ๆ กันไปด้วย ภาระสำคัญในการรักษาพื้นฐานนั้น ก็คือ

การปฏิบัติบริหารงานประจำไม่ให้งบพร่อง ซึ่งบางทีบางคนอาจเห็นว่าเป็นงานที่น่าเบื่อหน่ายชวนให้ทอดธุระละเลยเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงจะต้องให้ความอุตสาหะอดทนอย่างเต็มที่ในการที่จะประคับประคองรักษามาตรฐานและคุณภาพของงานประจำไว้ให้ได้โดยสมบูรณ์ พร้อมทั้งรักษาเจตนาความมุ่งมั่น และฉันทะความพอใจในงานที่ทำให้คงอยู่โดยตลอด เมื่อรักษาพื้นฐานไว้ได้แน่นอนหาบริบูรณ์พร้อมแล้ว จึงตั้งต้นพัฒนางานต่อไปด้วยการบวนการที่ถูกต้องตามหลักวิชา เหตุผล และความเหมาะสม ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะกระทำด้วยความกระหาย หรือด้วยความเร่งรีบที่จะสร้างของใหม่ สิ่งใหม่ เพื่อความแปลกใหม่ และความพอใจ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า ในเมื่อมีวิวัฒนาการคืบหน้าไปอีกลำดับหนึ่ง ขอให้ระลึกให้ได้ว่าการพัฒนาปรับปรุงงานทุกอย่างควรจะได้กระทำด้วยความมีสติรู้เท่าทัน ด้วยความเฉลียวฉลาดและความรอบคอบสุขุม ผลของการพัฒนาที่บังเกิดขึ้น จึงจะแน่นอน มีหลักเกณฑ์และเป้าหมายที่แน่นอน ซึ่งจะเกื้อกูลให้สรรพกิจการงานบุคคล และชาติบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าได้” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันเสาร์ ที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2531)

“สังคมใด ๆ ก็ตามย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ผลักดันให้เป็นไป ถ้าปล่อยให้ไปโดยไร้จุดหมาย ปราศจากการควบคุมดูแลและการปรับปรุงให้เข้าระเบียบอันเหมาะสม ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมที่เสื่อมและวุ่นวายสับสนได้ จึงเป็นการจำเป็นที่บุคคลในสังคมจะต้องช่วยกันจัดวางแนวทางการเปลี่ยนแปลงให้ถูก ให้ดี ให้เป็นการสร้างสรรค์ เพื่อควบคุมประคับประคองการเปลี่ยนแปลงนั้นให้พัฒนาไปอย่างมีระเบียบและหลักเกณฑ์ สู่เป้าหมายที่พึงประสงค์คือความผาสุก ความมั่นคง และความก้าวหน้าของทุกคนในสังคม อันรวมเรียกว่าการพัฒนาสังคม”

(บรมราโชวาท เพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่องวิธีอิสลามกับการพัฒนาสังคม ณ สำนักงานมูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้าของสตรีไทยมุสลิมแห่งประเทศไทย ระหว่างวันที่ 7 - 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2531)

“ในปีที่แล้วสถานการณ์หลายอย่าง ไม่ว่าทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคมเปลี่ยนแปลงแปรผันอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้หลายฝ่ายหลายคนมีความสับสนไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นปัญหากระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติงานส่วนรวมของชาติไม่น้อย สมควรที่เราทั้งหลายจะต้องร่วมกันแก้ไขให้คลี่คลายไปโดยเร็ว

การแก้ปัญหานั้น ถ้าไม่ทำให้ถูกเหตุถูกทาง ด้วยความรอบคอบระมัดระวังมักจะกลายเป็นการเพิ่มปัญหาให้มากและยุ่งยากขึ้น แต่ละฝ่ายจึงควรตั้งใจพยายามทำความเข้าใจให้กระจ่างและเที่ยงตรง เพื่อจะได้สามารถเข้าใจปัญหาและเข้าใจกันและกันอย่างถูกต้อง ความเข้าใจที่ถูกต้องแนชัดนี้ จะช่วยให้เล็งเห็นแนวทางปฏิบัติแก้ไขอันเหมาะสม ซึ่งจะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่ง อันเป็นข้อสำคัญ ทุกฝ่ายจะต้องตระหนักในใจเสมอ ว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้นเป็นประโยชน์ที่แต่ละคนพึงยึดถือเป็นเป้าหมายหลัก ในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน เพราะเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนแท้จริง ซึ่งทุกคนมีส่วนได้รับทั่วถึงกัน”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2533 ในวันอาทิตย์ ที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2532)

“การที่บุคคลจะกระทำการใดสิ่งใดให้สำเร็จผลอันพึงประสงค์ได้สมบูรณ์แน่นอนจะต้องมีศักยภาพภายในตนเองเป็นกำลังส่งเสริม ศักยภาพอันเป็นกำลังอย่างหนึ่งที่หนึ่ง ได้แก่ความเชื่อมั่นว่างานของตนนั้นมีประโยชน์ มีคุณค่าจริง อย่างที่สองได้แก่ความมีวินัยที่ดีและมั่นคง ที่จะควบคุมประคับประคองตน ให้ปฏิบัติตามภารกิจทุกสิ่งด้วยความเข้มแข็งและสุจริต อย่างที่สามได้แก่ความมีสติและความละเอียดรอบคอบที่จะป้องกันตนเองมิให้ประมาทเลินเล่อ และจะดูแลการงานมิให้เกิดพลาดเสียหายอย่างที่สุด ได้แก่ความมีใจตั้งมั่นและแน่วแน่ที่จะต้องปฏิบัติงานให้เที่ยงตรงสม่ำเสมอโดยไม่ขาดสาย ให้จนสำเร็จ อย่างที่ห้าได้แก่ความรอบรู้และความเฉลียวฉลาดในเหตุในผล ที่จะนำมาใช้พิจารณาวินิจฉัย ในการประกอบกิจการงานในบรรลุผลเลิศ กำลังดังกล่าว ต่างเป็นปัจจัยอาศัยและส่งเสริมซึ่งกันและกัน จะอำนวยผลสมบูรณ์ได้ ต้องประกอบกันพร้อมทั้ง 5 ประการ ถ้าอย่างหนึ่งอย่างใดบกพร่อง จะพาให้อย่างอื่นเสื่อมถอยตามกัน

ไปหมด เพราะฉะนั้น เมื่อบัณฑิตจะศึกษาและเสริมสร้างกำลัง
ภายในตนเองขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำให้ครบ ให้
พร้อม แล้วแต่ละคนจะเป็นผู้สามารถเก่งกล้าและจะประสบความสำเร็จ
สำเร็จพร้อมทั้งความเจริญมั่นคงในการกิจทุกด้าน
(พระบรมราโชวาท ในพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวัน
เสาร์ ที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2533)

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความรู้

“ความรู้ที่ใช้ได้ผลนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แหม่นหนา
แม่นยำชำนาญ นำมาใช้ในการได้ทันที และนอกจากความรู้ด้านลึก
คือวิชาเฉพาะสาขาที่ศึกษามาโดยตรงจากมหาวิทยาลัยแล้ว ความ
รู้ด้านกว้าง คือวิชาการอย่างอื่น ๆ ทั่วไป ย่อมเป็นปัจจัยประกอบ
ส่งเสริมอีกส่วนหนึ่งด้วย เพราะเหตุว่าวิชาการทั้งปวงมีส่วน
สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ไม่มากก็น้อย ถ้าขาดความรู้ด้านกว้าง
จะทำให้บุคคลมีความรู้ความคิดคับแคบ ทำการงานได้ไม่คล่อง
ตัว บัณฑิตจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ในกว้างหน้าทันการณทัน
งานอยู่ตลอดเวลา อีกประการหนึ่ง การใช้วิชาความรู้นั้นก็สำคัญ
ก็ต้องปฏิบัติให้ถูกหลักจึงจะเกิดประโยชน์ที่พึงประสงค์ ประการ
แรก ผู้มีวิชาต้องใช้วิชาของตนด้วยความจริงใจและเที่ยงตรง
หมายถึงจริงใจที่เที่ยงตรงต่องาน ต่อเหตุผล ความถูกต้อง และ
ต่อหลักวิชา ไม่บิดเบือนใช้หลักวิชาเพื่อหาประโยชน์ที่มิใช่เป้า
หมายของกิจที่กระทำ ประการต่อไป ต้องปฏิบัติภาระทั้งปวงด้วย
ความอุตสาหะและเพ่งพินิจ ให้งานบังเกิดผลและก้าวหน้าต่อไป
โดยไม่ชักช้า จนบรรลุจุดหมาย ประการที่สำคัญต้องพยายามใช้
ความคิด ความเฉลียวฉลาด ปรับปรุงตัวปรับปรุงงานให้มี
ประสิทธิภาพเสมอ พร้อมทั้งพยายามประสานงานประสาน
ประโยชน์กับทุกคนและทุกฝ่ายที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย โดย
สอดคล้องทั่วถึง งานจึงจะสัมฤทธิ์ผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์
คือ เป็นประโยชน์แก่งาน แก่ผู้ปฏิบัติ และแก่ส่วนรวมพร้อมทุก
ส่วน จึงขอให้บัณฑิตนำสิ่งที่พูดนี้ ไปพิจารณาให้เข้าใจเพื่อใช้เป็น
แนวทางต่อไป”

(พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่
บัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ ศาลาอังก่ำ มหวิทยาลัย
เชียงใหม่ ในวันอังคาร ที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2532)

“ความรู้ที่ใช้ปฏิบัติงานนั้น นอกจากความรู้ทางวิชาการที่
กล่าวแล้ว ยังมีความรู้สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นของคู่กัน ได้แก่
ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งอธิบายได้ว่า ในชีวิตของคนเรา
แต่ละคนต้องผ่านพบเรื่องราวและเหตุการณ์ หลายหลากมากมาย
มาตั้งแต่เกิด หลายเรื่องหลายสิ่งเป็นปัญหา ที่ต้องนำมาขบคิด
หาเหตุผลความกระจ่างจริง เพื่อยุติแก้ไข ประสบการณ์ในการ
พิจารณาแก้ปัญหาเหล่านี้ ย่อมสั่งสมเพิ่มพูนขึ้นเป็นความรู้ความ
ฉลาดอันกว้างขวางลึกซึ้ง ซึ่งถ้ารู้จักนำมาปรับใช้ควบคู่กับความรู้
ทางวิชาการ ให้ถูกถ้วนพอเหมาะพอดีด้วยความเพ่งพินิจโดย
ละเอียดรอบคอบแล้ว จะยังประโยชน์แก่การปฏิบัติงานอย่าง
วิเศษสุด”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ในวันพฤหัสบดี ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2532)

“ขั้นแรกก่อนปฏิบัติงานทุกครั้ง ควรจะใช้ความรู้ความฉลาด
พิจารณาลักษณะความมุ่งหมาย และขอบเขตของงานให้เห็นชัด
เพื่อจะได้ทราบว่าจะควรใช้หลักวิชาหรือทฤษฎีส่วนใดข้อใด มา
ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และจะควรวางหลักเกณฑ์ขั้นตอนปฏิบัติ
อย่างไร ให้งานดำเนินไปอย่างถูกต้อง และสะดวกรวดเร็วทัน
กำหนด เมื่อลงมือปฏิบัติ ก็พยายามทำให้เต็มกำลัง ตามหลักการ
ด้วยความละเอียดรอบคอบ ความตั้งใจจริง และความอุตสาหะ
สม่ำเสมอตั้งแต่ต้นจนตลอด ความเข้าใจชัดเจนในงาน พร้อมทั้ง
วิธีและขั้นตอนปฏิบัติที่ดีนี้ จะทำให้ท่านสามารถดำเนินงานให้
สำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ จึงขอให้พยายามฝึกฝนความสามารถ
ในการทำงานทำหน้าที่ของแต่ละคน ให้เจนจัดขึ้นโดยลำดับ ไม่
ช้าชานนัก ก็จะประสบความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองได้ทั่ว
ทุกคน”

(พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่
บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในวัน
พฤหัสบดี ที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2532)

“การที่จะทำหน้าที่ได้ดีท่านต้องชวนหาความรู้เพิ่มเติม
อยู่เรื่อย มิฉะนั้นก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงาน ที่พูดอย่างนี้ เพราะ
ว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเกณฑ์ที่ท่านจะต้องทำหน้าที่นั้น
จะต้องเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่อยู่ในตำราฉะนั้น ก็ขอร้องให้ท่านคิด

ให้ตีๆ ใช้ดุลยพินิจ หมายความว่าประกอบความรู้ที่มี และประกอบกับความรู้ที่ต้องชวนขาย การงานที่ท่านจะทำจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าประกอบวิชาการและความรู้ในทางปฏิบัติ มาประกอบกับความซื่อสัตย์สุจริต อย่างที่ท่านได้กล่าวเมื่อตะกี้ว่าปราศจากอคติ อคตินี้เป็นสิ่งที่อันตรายมากสำหรับทุกคน ไม่ใช่เฉพาะตุลาการ หรือสำหรับข้าราชการ แต่ว่าเป็นความสำคัญที่สุดสำหรับทุกคนที่จะมาปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จ อคตินี้ แปลว่าที่ไม่ควรไป อะ ก็ไม่ คติ ก็แปลว่าไป หมายความว่า อย่าไปในที่ที่ไม่พึงควร ไม่ใช่ไปด้วยกาย ไปด้วยจิตใจ ถ้าไปด้วยจิตใจในที่ที่ไม่ควรไป ก็หมายความว่าจะไปทำอะไรที่ไม่สมควร ที่ไม่เป็นมงคล”

(พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลปกครองสูงสุด นำคณะตุลาการศาลปกครองกลางเข้าเฝ้า เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ ศาลวังไกลกังวล ในวันพุธที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544)

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับคุณธรรม

“คนเราก็เหมือนกัน เกิดมาก็เป็นเด็กไม่รู้เรื่อง จนกระทั่งโตขึ้น ๆ ก็รู้เรื่องมากขึ้น รู้ทั้งดีทั้งชั่ว คือรู้ดีรู้ชั่ว นั่นก็เป็นอย่างหนึ่ง ถ้าคนเราบอกว่าคนเราต้องรู้ดีรู้ชั่ว ก็หมายความว่ารู้อะไรดี รู้อะไรชั่ว แต่รู้ดีรู้ชั่วในที่นี้ก็หมายความว่ารู้ในสิ่งต่างๆ ที่เป็นความดีก็ทำไป ก็เป็นสิ่งที่ดีสร้างสรรค์ บางทีก็รู้ชั่ว แต่ไม่ได้หมายความว่ารู้ว่าเป็นอะไร แต่รู้ความรู้อะไรจะทำชั่ว ทำได้ อย่างคนที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญที่จะไปขโมย ที่จะไปโกงเขาเขาก็รู้ชั่วเขาก็ทำได้ แต่ว่าเขาก็ไม่ได้รู้ว่าเป็นความชั่ว ก็มี ในทุกคนรู้ทำชั่วรู้ทำดีแต่สิ่งที่สำคัญก็คือเมื่อรู้ทำชั่วแล้วรู้ทำดีแล้วต้องทำอะไรชั่วอะไรดี ถ้ารู้ว่าอะไรชั่วอะไรดี ก็ดีขึ้นดีกว่า เพราะคนเราจะทำอะไรดีหรือชั่วก็ตามความสามารถของตัว เช่นเดียวกับก้อนน้ำนั้นที่ลงมาจากผสมด้วยสิ่งที่เป็นมลภาวะก็ถูกด่าว่าเป็นน้ำเน่า คนเราเกิดมาก็มาอยู่ในสังคมซึ่งสอนทั้งดีทั้งชั่วก็ถูกด่าเหมือนกันว่าเป็นคนเลว แต่ถ้าคนเราชั่วอะไรเลว อะไรคือเลว อะไรคือดี ก็สามารถที่จะแยกแยะและพยายามที่จะขัดเกลาด้วยตัวเองหรือปฏิบัติตนในงานการให้ดีขึ้น

คำว่าดีคำว่าชั่วนี้ยากที่จะวิเคราะห์ศัพท์ว่าแปลว่าอะไร เพราะว่าความดีความชั่วนั้นรู้ยาก แต่เมื่อทราบจากความคิดทั่ว ๆ ไปว่าอันนี้ดีก็มักจะทำดี ทราบว่าอะไรอันนี้ไม่ดีก็มักจะพยายามปฏิบัติเว้น สำหรับก้อนน้ำนั้นลงมาจากหาวาเป็นเหตุทำให้น้ำท่วม

บ้าง เป็นเหตุให้ทำให้เป็นน้ำเน่าบ้าง ก็ตัวเองก้อนน้ำนั้นแหละทำไม่ได้ แต่ว่าคนก็ทำได้ที่จะแก้ไขคือน้ำเน่านั้นก็สามารถที่จะนำมาทำให้ความเลวนั้นออกไปโดยใช้วิธีการต่างๆ หรือน้ำที่ท่วมมาก็สามารถที่จะทำให้ไม่ท่วมไม่ให้เป็นพิษเป็นภัยก็ได้ น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำดีน้ำใช้ได้ ฉะนั้นคนเราสามารถในตัวเองที่จะทำให้อะไรให้ชั่วและก็ได้โดยที่รู้ด้วย ทำได้ แต่ว่าเป็นสิ่งที่ยาก เพราะเราโดยมากส่วนมากก็เกิดมาแล้วก็ไหลเหมือนก้อนน้ำที่ไหลมา แล้วก็ลงทะเลหรือระเหยขึ้นไปเป็นก้อนเมฆ แล้วลงมาใหม่ หมุนเรื่อยแต่คนเรามาความคิด รู้ดีรู้ชอบ ถึงทำให้สามารถที่จะแก้ไขตัวเองได้บ้าง การแก้ไขตัวเองนั้นก็แก้ไขด้วยหลักต่างๆ ซึ่งมีตำราที่สอนว่าควรจะทำอะไรดีอะไรไม่ดี ควรจะรู้ว่าจะอะไรดีอะไรไม่ดี และเว้นจากความชั่วปฏิบัติความดี อันมีตำราที่สอนอยู่เสมอ ก็เพียงพอ แต่ว่าพยายามที่จะเอาใจใส่ในสิ่งเหล่านี้บ้าง ถึงจะขึ้นมาเป็นคนที่ดีเรียกว่าดี คนดีนั้นโดยมากก็เหยียดหยามกันว่าเป็นคนที่ดีรี เป็นคนที่พูดมาก เป็นคนที่น่าเบื่อ แล้วไม่มีกินไม่รวย แต่ความจริงคนที่ทำดีเป็นส่วนใหญ่มักรวย จะรวยในหลายทาง และคนที่ทำชั่วก็ย่อมจะจมลงไป ไม่ได้ ไม่ได้ที่รู้ว่าไม่ดี คือไม่สบายและทุกข์ยากมากในที่สุด ฉะนั้นการที่ใครต่อใครที่หวังดีสั่งสอนว่าจงทำดี เว้นความชั่วนั้น ก็เพราะว่าอยากให้ทุกคนมีความเจริญรุ่งเรือง”

(พระราชดำรัส ในโอกาสที่คณะบุคคลต่างๆ เฝ้าถวาย พระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย ในวันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2529)

“ในการสร้างสรรค์ความเจริญนั้น นอกจากจะต้องอาศัย วิทยาการที่ดีแล้ว บุคคลยังจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ เกื้อหนุนด้วย อีกหลายอย่าง อย่างหนึ่ง จะต้องอาศัยความเป็นคนดี คือ ความเป็นคนที่สะอาดสุจริตในการกระทำและความคิด ทั้งมีปัญญา ความฉลาดรู้ในเหตุในผล ในความเจริญความเสื่อม อีกอย่างหนึ่ง จะต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรปฏิบัติด้วยความเอาใจใส่ ความเพ่งพินิจ และความละเอียดรอบคอบไม่ประจบการงาน โดยประมาทหละหลวม ประการสำคัญ จะต้องอาศัยการปฏิบัติ ที่ถูกต้องและพอเหมาะพอดี ในงานทั้งปวง เพราะงานทุกอย่าง ย่อมมีแนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการที่แน่นอนสำหรับปฏิบัติ อยู่ ผู้ปฏิบัติจำเป็นจะต้องพิจารณาให้เห็น และปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้ตรง ให้พอเหมาะ จึงจะ ทำให้งานสำเร็จผลสมบูรณ์ได้ ถ้าปฏิบัติไม่ตรง ไม่พอเหมาะ ก็ยากที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย ชั่ว

ร้ายอาจก่อให้เกิดผลเสียได้ เช่น ถ้าทำเรื่องธรรมดาให้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องยากเกินกว่าเหตุ ก็เกิดความสลับซับซ้อนและปัญหายุ่งยากหมุ่หมิ่นขึ้น ทำให้ผู้ปฏิบัติต้องเคร่งเครียดและสับสน จนแก้ปัญหาไม่ตก เป็นเหตุให้งานที่ทำยืดยาวล่าช้า และเสียผล เปลืองแรง เปลืองเวลา เปลืองงบประมาณไป ไม่คุ้มค่า” (พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ ในวันพฤหัสบดีที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2532)

บทเรียนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน

ในจังหวัดราชบุรี มีหมู่บ้านหลายหมู่บ้านที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาในหมู่บ้าน ในที่นี้ ขอยกตัวอย่างหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน พอเป็นสังเขป ดังนี้

กรณีตัวอย่าง หมู่บ้านรางไม้แดง หมู่ที่ 6 ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

หมู่บ้านรางไม้แดง หมู่ที่ 6 ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมืองราชบุรี ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เนื่องมาจากการเกษตรกรรมในอดีต ชาวบ้านส่วนใหญ่ มักใช้สารเคมี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ในการทำการเกษตร และชาวบ้านส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ในเรื่องการคัดเลือกพันธุ์ข้าว เพื่อใช้ในการทำนาครั้งต่อไป ปัญหาที่ตามมาคือปัญหาดินเสื่อมสภาพ โรคแมลง ทำนาแล้วไม่คุ้มทุน และตรวจพบสารพิษในกระแสดเลือดของตัวชาวบ้าน จึงทำให้เป็นประเด็น ที่จะนำมาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา และในปี พ.ศ. 2543 ชาวบ้านได้รวมกันจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการผลิตข้าว โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาพันธุ์ข้าว และร่วมกันลดการใช้สารเคมี คำนึงระบบนิเวศน์ให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

1. หลักความพอประมาณ ชาวบ้านรางไม้แดง เริ่มจากการพึ่งตนเองก่อน โดยการระดมเงินกันเองตามกำลังของแต่ละบุคคล เพื่อจัดซื้อที่ดินสำหรับใช้เกี่ยวกับอาชีพการเกษตร จำนวน 3 แปลงแปลงที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2547 ที่ดินขนาด 3 งาน 85 ตารางวา ราคา 100,000 บาท แปลงที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2548 ที่ดินขนาด 1 ไร่ 2 งาน 77 ตารางวา ราคา 135,500 บาท แปลงที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2548 ที่ดินขนาด 79 ตารางวา ราคา 23,000 บาท ถือว่า

หมู่บ้านรางไม้แดงประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเองของครัวเรือน ชุมชน นอกจาก จะมีการพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้ประสบความสำเร็จในการอยู่อย่างพอเพียง การพึ่งตนเองแล้ว ส่งผลให้เป็นหมู่บ้านพ้นจากความยากจน โดยดูได้จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2548-2551 ข้อ 29 คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 20,000 - 23,000 บาท / คน / ปี ปรากฏว่าจากการสำรวจข้อมูลดังกล่าวไม่มีครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.

ปรับวิถีชีวิต ใช้จ่ายอย่างประหยัด ลดรายจ่าย ปลุกพืชสมุนไพรไว้ในแต่ละบ้าน โดยให้แต่ละบ้านปลูกพืชไม่เหมือนกัน เช่น ตะไคร้หอม บอระเพ็ด ทางไหล ขมิ้นชัน มะกรูด ขิง ข่า สะเดา เป็นต้น มีการรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้กันเองในชุมชน เป็นการลดต้นทุนการผลิต หลังจากสมาชิกพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่งแล้ว สมาชิกทุกคนยึดถือการดำเนินชีวิต โดยการไม่สร้างหนี้สินให้กับครอบครัว ไม่ซื้อของตามกระแสบริโภคนิยม และยังทำบัญชีรายรับ รายจ่าย อีกด้วย

2. หลักความมีเหตุผล ชาวบ้านได้ใช้ความคิด พิจารณาวิเคราะห์ปัญหาที่ตัวเองประสบอยู่ เช่นดินเสื่อม โรคแมลง ทำนาแล้วไม่คุ้มทุน การขาดความรู้ในเรื่องการคัดเลือกพันธุ์ มีการพูดคุย ปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส ในการสร้างพลังชุมชน ในการทำกิจกรรมอะไรก็ตามในหมู่บ้าน จะผ่านกระบวนการคิด แก้ปัญหาร่วมกัน

3. หลักมีภูมิคุ้มกัน ชาวบ้านจะไม่ไปตามกระแสการผลิตที่ใช้ปุ๋ยเคมี จนเกิดปัญหาดิน น้ำ และสารพิษในกระแสดเลือด แต่ชาวบ้านได้คิด หาทางเลือกอื่น ที่เป็นเกษตรทางเลือก โดยไม่ใช้สารเคมี ผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้เอง มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นดีของตัวเอง สามารถที่จะจัดสรรเมล็ดพันธุ์ภายในหมู่บ้านได้โดยไม่ต้องไปพึ่งภายนอก

4. เงื่อนไขความรู้ หมู่บ้านรางไม้แดง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ก่อนที่จะทำอะไร ต้องศึกษา หาข้อมูลก่อน ชาวบ้านขาดความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ ก็ไปศึกษา เรียนรู้ ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานทางราชการ มาให้ความรู้กับชาวบ้าน รู้จักพัฒนาตัวเอง โดยการเรียนรู้จากอดีต วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และประสบการณ์รอบตัว มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้จนประสบความสำเร็จ ทำให้หมู่บ้านรางไม้แดง ได้รับการยอมรับจาก หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ได้รับการสนับสนุน

จากแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด และ องค์การบริหารส่วนตำบล

5. เงื่อนไขคุณธรรม ในการดำเนินกิจกรรม มีการพูดเสมอในกลุ่มชาวบ้านว่า ต้องใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง คุณธรรมที่เป็นหลัก คือ ความซื่อสัตย์ ทุกคนที่มารวมกลุ่มกัน ต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกงผู้อื่น การรวมกัน ต้องมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้ออาทรต่อกัน และเสียสละ เพื่อสังคมส่วนรวม

กรณีตัวอย่าง หมู่บ้านเหล่ามะละกอ หมู่ที่ 15 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

หมู่บ้านเหล่ามะละกอ หมู่ที่ 15 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเพราะประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกพืชผัก ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ แต่เดิมทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีเป็นหลัก ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง สิ่งแวดล้อมเสียหาย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้ดินเสื่อมคุณภาพในปัจจุบันเกษตรกรส่วนหนึ่งได้รวมกลุ่มกันทำการเกษตรอินทรีย์ขึ้น เพื่อต้องการผลิตผักอนามัยปลอดสารพิษ ไว้บริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายตามนโยบายของรัฐบาล และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดราชบุรี ได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้านขึ้น โดยมีแผนที่จะดำเนินการ 5 กิจกรรม คือ การผลิตปุ๋ยหมัก การผลิตปุ๋ยอินทรีย์น้ำและฮอร์โมน การผลิตสารสมุนไพรป้องกันโรคพืช สารสมุนไพรไล่แมลง และการผลิตพืชผักผลไม้อนามัยปลอดสารพิษ โดยได้จัดทะเบียนกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มฯ ได้ดำเนินการไปแล้วทั้ง 5 กิจกรรม คือ การผลิตปุ๋ยหมัก การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และฮอร์โมน การผลิตสารสมุนไพรป้องกันโรคและแมลง ทำให้เกษตรกรและครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการสามารถลดต้นทุนในการผลิต ลดปัญหาด้านสุขภาพอนามัยจากการได้รับสารพิษจากสารเคมี ทำให้สภาพดินและสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น นอกจากการดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวของหมู่บ้านแล้ว หมู่บ้านยังส่งเสริมให้มีการระดมทุนและการออมของคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย ทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัลหมู่บ้าน อยู่เย็น เป็นสุข เป็นแหล่งเรียนรู้ และศึกษาดูงานของนักเรียนนักศึกษาและประชาชนทั่วไป

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

1. หลักความพอประมาณ เกษตรกรบ้านเหล่ามะละกอ เห็นเกษตรพึ่งตนเอง การปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือน และไว้ขาย การทำปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง และสมุนไพรป้องกันโรคพืช โดยใช้วัตถุดิบในชุมชน ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิต ผลผลิตที่เหลือก็จะจำหน่ายภายนอกชุมชน

2. หลักความมีเหตุผล การนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลงและประยุกต์ให้เหมาะสมกับการนำมาใช้งาน การยึดหลักประชาธิปไตย และการมีระเบียบกติกาในการบริหารจัดการกลุ่ม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. หลักภูมิคุ้มกัน การลด ละ และเลิกการใช้สารเคมี และหันมาทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อความปลอดภัยในชีวิต การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกได้มีการออมเงิน สมาชิกมีการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการเตรียมวัตถุดิบในชุมชนให้พร้อมกับความต้องการ

4. เงื่อนไขความรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา และนำมาประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ทำ ความรอบรู้เหตุการณ์ ศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ เข้าร่วมประชุมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

5. เงื่อนไขคุณธรรม สมาชิกกลุ่มและคนในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้นำ และคณะกรรมการบริหารกลุ่มมีความซื่อสัตย์โปร่งใส ตรวจสอบได้

กรณีตัวอย่าง หมู่บ้านหนองน้ำใส หมู่ที่ 14 ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

พ.ศ. 2550 รัฐบาลได้มีนโยบายในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระตุ้นให้เป็นรูปธรรมร้อยละ 50 ของหมู่บ้านทั้งหมดในอำเภอจอมบึง และบ้านหนองน้ำใส หมู่ที่ 14 ตำบลรางบัว เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านต้นแบบ โดยผู้นำหมู่บ้าน ที่ได้รับการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน จากบ้านแทะ จังหวัดอ่างทอง และนำแนวคิดมาเผยแพร่ในที่ประชุมประชาคม ประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้แนวทางและทำความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ครัวเรือนได้นำไปปฏิบัติตน และครัวเรือน โดยมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นวิทยากร และ

ประชาชนในหมู่บ้าน โดยผู้นำหมู่บ้านได้นำไปปฏิบัติ ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้เห็นและยอมรับนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

1. หลักความพอประมาณ เริ่มจากหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแห่ง เลี้ยงกันดาร ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และทำ ไร่อ้อย ไร่มัน ที่ต้องใช้ความขยันอดทน เอาใจใส่ในอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนในแต่ละปี ประชาชนในหมู่บ้านไม่พึงพอใจในการใช้ จ่ายในแต่ละวัน รู้จักประหยัดเก็บออม โดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตและกลุ่มออมวันละบาท ตลอดจนจัดตั้งโรงสีข้าว ชุมชนขึ้นและแต่ละครัวเรือนมีการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองเพื่อ ลดรายจ่ายในครัวเรือน

2. หลักมีเหตุผลประชาชนในหมู่บ้าน เห็นความสำคัญในการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง สามารถทำให้ประชาชนได้ เรียนรู้ และเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเป็นพระราชดำริ ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ประชาชนชาวไทยทุกคนเทิดทูล ในพระองค์ และนำมาปฏิบัติตนเองและถ่ายทอดให้กับคนใน ครอบครัว โดยเฉพาะหน่วยราชการที่เข้ามากระตุ้นให้เห็น ประโยชน์ และให้แนวทางที่ประชาชนได้ปฏิบัติ เป็นปกติและไม่ เกินความสามารถ และเป็นวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมของประชาชน ชาวไทยอยู่แล้ว

3. หลักภูมิคุ้มกันเมื่อมีการให้ความรู้กับประชาชน และมีการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้จากครัวเรือนต้นแบบ ที่ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนในหมู่บ้าน มีความเข้าใจ สามารถรู้เท่าทันสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ไม่คล้อยตามสภาวะ วัตถุนิยม และสังคมที่บีบบังคับโดยต่อต้านการเล่นการพนัน การ ต่อต้านยาเสพติด การดื่มสุราเป็นนิจ โดยหันมาสนับสนุนกิจกรรม ในศูนย์ และสนับสนุนการประกอบอาชีพเสริม เพาะเลี้ยงเห็ด ฟาง นอกจากเพิ่มรายได้แล้วยังใช้เวลาให้เป็นประโยชน์อีก ทางหนึ่ง

4. เงื่อนไขความรู้การให้ความรู้ เริ่มจากผู้นำในหมู่บ้าน และ เปิดโอกาสให้ประชาชน และสมาชิก ได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน จาก การประชุม ประชาคม และการฝึกอบรม ให้ความรู้ โดยเฉพาะ ให้มีการแลกเปลี่ยน ซึ่งกันและกัน เช่น ในหมู่บ้านมีองค์ความรู้ ที่มีความชำนาญในการทำเห็ดฟางที่สร้างรายได้ให้กับคนใน หมู่บ้าน ให้คำแนะนำปรึกษา และยาแผนไทยให้กันและกัน

5. เงื่อนไขคุณธรรมคนในชุมชนมีพื้นฐานความรัก ความ สามัคคี เริ่มจากครอบครัว และ มีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ให้ชุมชนมีความรักสามัคคี เอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้อยู่ และให้โอกาสกับความผิ ดพลาด ที่เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชน ชุมชนมีความสงบ อบอุ่นถึง แม้ในพื้นที่ในการทำเกษตรจะแห้งแล้ง แต่คนในชุมชนมีน้ำใจ ต่อกันเป็นอย่างดี ทำให้ทุกคนในชุมชนมีความสุข

บุคคลตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในจังหวัดราชบุรี มีบุคคลที่น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิต นับวันจะขยายไปสู่บุคคลต่าง ๆ มากขึ้นในที่นี้ ขอยกตัวอย่างบุคคล จำนวน 3 คน พอเป็นตัวอย่าง โดยสังเขป ดังนี้

1) นายบุญมา สุขบุญชูเทพ

อายุ 54 ปี

อาชีพ ทำสวน

บ้านเลขที่ 218 หมู่ 2 ตำบลท่าหนด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ผลการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาอาชีพตนเอง

1. ลดต้นทุนการผลิตโดยการทำปุ๋ยชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี และลดการใช้ยาปราบศัตรูพืช ใช้พืชสมุนไพรแทน สามารถเป็น แบบอย่างให้เกษตรกรผู้อื่นได้จำนวนมาก และปัจจุบันร่วมกับ สหกรณ์บ้านรางสีหมอกผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อจำหน่ายให้สมาชิก ในราคาถูก ทำให้เกษตรกรในหมู่บ้านลดต้นทุนการผลิต และมีราย ได้เลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างสบาย

2. การเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการส่งเสริมให้รวมกลุ่มผู้ผลิตที่ ผลิตอย่างเดียวกันมารวมกลุ่มกัน เพื่อต่อรองราคากับผู้ซื้อ และ รวมกันซื้อปัจจัยการผลิต ซื้อมากมีส่วนลดมาก ปัจจุบันกลุ่มอาชีพ ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง กลุ่มข้าวโพดฟักอ่อน สามารถส่งผลผลิตออก ต่างประเทศ ปีละประมาณ 40 ล้านบาท และผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ มีรายได้ครัวเรือนละ 10,000-30,000 บาท/เดือน/ครอบครัว

ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

1. ด้านการลดรายจ่าย ครัวเรือนมีการปลูกผักสวนครัว รั้ว กินได้ และส่งเสริมให้เพื่อนบ้านปลูกทุกครัวเรือน เพื่อลดราย

จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น มะเขือ พริก ตะไคร้ ใบมะกรูด และส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวต้มสุรา สับบุหรี

2. ด้านการเพิ่มรายได้ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี และลดใช้สารเคมี

3. ด้านการประหยัด ครวเรือนมีการออมทรัพย์ และส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการออมทรัพย์ โดยออมทรัพย์ไว้กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์บ้านรางสีหมอก กองทุนหมู่บ้านเกือบทุกครัวเรือน

4. ด้านการเรียนรู้ ผลักดันและสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในด้านการเกษตรให้กับเกษตรกรที่สนใจในหมู่บ้านและผู้สนใจนอกหมู่บ้าน นอกอำเภอ นอกจังหวัด ปัจจุบันมีผู้มาดูงานเดือนละประมาณ 500 คน

5. สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ของไทยเพื่อให้ลูกหลานได้นำไปเป็นแบบอย่าง

6. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บ้านมีความร่มรื่นน่าอยู่ มีกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดลอกคูคลอง เก็บขยะตามถนนภายในหมู่บ้าน

7. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน สมัยเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ปกครองลูกบ้านแบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการประชุมเพื่อระดมความคิดและของบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ เช่น ของบประมาณยุทธศาสตร์จังหวัด ซื้อมรดกห้องเย็นเพื่อเก็บผลผลิตให้สดอยู่เสมอ และขอรถแบคโฮกลับปุ๋ยเพื่อจะได้ผลิตปุ๋ยได้มากขึ้น

การประพฤติปฏิบัติตน

1. ด้านการบริหารตนเอง มีบุคลิกภาพที่ดี มีความขยันหมั่นเพียร เป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชนหมู่บ้าน

2. ด้านการบริหารงาน มีการวางแผนในการพัฒนาอาชีพ มีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบในครัวเรือนอย่างเป็นระบบและชัดเจน

3. ด้านบริหารสังคม มีมนุษยสัมพันธ์สามารถประสานงานในชุมชน และเป็นที่รักของคนในชุมชน

นายส่วน ปานกลัด อายุ 51 ปี อาชีพ ทำการเกษตร

บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 15 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี กิจกรรมที่ทำเป็นหลักตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นายส่วน ปานกลัด ปัจจุบันมีตำแหน่ง เป็นผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตำบลทุ่งหลวง ประกอบอาชีพหลักทำการเกษตร ปลูกผัก และเป็นแกนนำในการลดละเลิกการใช้สารเคมี หันมาทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งปัจจุบัน ท่านได้เลิกการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทุกชนิด มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และเป็นครัวเรือนตัวอย่าง ที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ เป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้าน และบุคคลทั่วไป เป็นครอบครัวที่ปลอดอบายมุข และค้นพบความสุขที่แท้จริง ของชีวิตการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

1. หลักความพอประมาณนายส่วน ปานกลัด และครอบครัว เน้นการพึ่งตนเอง การปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือนและไว้ขาย ใช้ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง และสมุนไพรป้องกัน โรคพืช ที่ร่วมกันผลิตในชุมชนมาใช้ในการทำการเกษตร ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและเป็นครอบครัว ที่ทำการเกษตรไม่ข้ามขั้นตอน อดทน รอคอย ไม่โลภมาก ไม่เกียติงของแรงงานในครอบครัว

2. หลักความมีเหตุผลการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ ศึกษาจากงานจากสถานที่ต่าง ๆ และภูมิปัญญาของตนเอง มาดัดแปลงและประยุกต์ให้เหมาะสม กับการประกอบอาชีพ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับคืน เพื่อลูกหลานในอนาคตได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

3. หลักภูมิคุ้มกัน เป็นบุคคลตัวอย่างในการ ลด ละ และเลิกอบายมุข ทุกชนิด ทำบัญชีครัวเรือน ประหยัดและอดออม ทำการเกษตรแบบพอเพียง โดยลดใช้สารเคมี และหันมาทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อความปลอดภัยในชีวิต และสิ่งแวดล้อม/ธรรมชาติที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

4. เงื่อนไขความรู้มีการสืบทอดภูมิปัญญา และนำมาประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของตนเอง ให้เหมาะกับกิจกรรมที่ทำ เป็นบุคคลที่รอบรู้เหตุการณ์ ศึกษาหาความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาดูงานและค้นหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

5. เงื่อนไขคุณธรรมเป็นบุคคลที่มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีความเพียร มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งเป็น ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนของตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

นายจรินทร์ อ่อนน้อม

อายุ 47 ปี

อาชีพ ทำไร่

บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองพันจันทร์ อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี กิจกรรมที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน นายจรินทร์ อ่อนน้อม ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลหนองพันจันทร์ อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประชานกลุ่มปุ๋ยหมัก คณะกรรมการ ด้านยาเสพติด อาชีพทำไร่ เป็นผู้นำชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน เป็นผู้นำความรู้ความสามารถ มาพัฒนาหมู่บ้าน เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเอื้ออาทร ดำเนินชีวิต ด้วยความพอเพียง ท่ามกลางเศรษฐกิจ ที่สูงขึ้น อย่างมีความสุขโดยไม่เดือดร้อน และช่วยเหลือครัวเรือนที่ยากจนของหมู่บ้าน ให้สามารถสร้างอาชีพ และรายได้

1. ด้านลดรายจ่ายในครัวเรือน

1.1 มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

1.2 ด้านการผลิต ใช้วัตถุดิบ จากธรรมชาติที่หาได้เอง เช่น ปุ๋ยคอก โดยเลี้ยงวัว เลี้ยงหมู นำมูลสัตว์มาใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี ที่มีราคาแพง ทำปุ๋ยน้ำชีวภาพนำมาใช้ด้านการเกษตรทำให้ลดต้นทุนในการผลิต

2. ด้านการเพิ่มรายได้

2.1 มีการปลูกพืชหมุนเวียน 12 เดือน เช่น อ้อย สับปะรด

2.2 มีการปลูกพืชหมุนเวียน 6 เดือนเช่น ตะไคร้

2.3 มีการปลูกพืชหมุนเวียน 3 เดือน เช่น ถั่วฝักยาว ถั่วพู และมะเขือ นำพืชผักต่าง ๆ ไปขายทำให้เพิ่มรายได้และเหลือจากการขาย นำมาบริโภคในครัวเรือน ทำให้ลดรายจ่ายในครัวเรือน

3. ด้านการเงินในครัวเรือน

3.1 มีการกำหนดการใช้จ่ายในแต่ละเดือน ใช้จ่าย 3 ส่วน เก็บออม 1 ส่วน

3.2 มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

3.3 เงินออมนำฝากไว้กับกลุ่มการเงินในชุมชนเดือนละ 200 บาท ทุกเดือน

3.4 ลดภาระหนี้สิน ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ลด ละ เลิกอบายมุข

4. ด้านการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 มีจิตสำนึกสู่การพึ่งตนเอง

4.2 สร้างความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 ประเมินตนเอง เพื่อให้รู้จักตนเอง โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาได้

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.1 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ เป็นการป้องกันไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและ

หน้าดินไม่ทำให้ดินเสียเหมือนปุ๋ยเคมี

5.2 การขุดสระน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำใช้ในหน้าแล้งในการทำการเกษตร

5.3 ใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำผักสวนครัว

6. อยู่อย่างเอื้ออาทร

6.1 มีความคิดที่แบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งทำให้การเรียนรู้และประสบการณ์ และเกิดมีความคิดหลากหลาย

6.2 มีการตั้งกลุ่มอาชีพ และเครือข่ายที่เข้มแข็ง สามารถเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน โดย

สร้างอาชีพสร้างรายได้ ให้คนด้อยโอกาส และคนยากจนในชุมชน

6.3 มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์

6.4 มีการตั้งกลุ่มแปรรูปสับปะรด ให้คนยากจนมีรายได้

6.5 มีการตั้งปุ๋ยหมัก ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือน

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

1. หลักความพอประมาณครบถ้วน เน้นการพึ่งตนเอง การปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือนและไว้ขาย ใช้ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง และสมุนไพรป้องกันโรค ในการทำการเกษตรซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิต

2. หลักความมีเหตุผลการนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาดัดแปลงและประยุกต์ให้เหมาะกับการนำมาใช้งาน และการมีระเบียบกติกาในการบริหารจัดการกลุ่ม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับคืน เพื่อลูกหลานในอนาคตได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

3. หลักภูมิคุ้มกัน เป็นบุคคลตัวอย่างในการลด ละ และเลิกอบายมุขทุกชนิด และหันเหชีวิตมาทำการเกษตรแบบพอเพียง โดยลดใช้สารเคมี และมาทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อความปลอดภัยในชีวิต

4. เจื่อนไขความรู้มีการสืบทอดภูมิปัญญา และนำมาประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของตนเอง ให้เหมาะกับกิจกรรมที่ทำ เป็นบุคคลที่รอบรู้เหตุการณ์ ศึกษาหาความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาดูงานและค้นหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

5. เจื่อนไขคุณธรรมเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีความเพียร

สรุป

จากบทเรียนประสบการณ์เศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านสรุปในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ด้านความพอประมาณ สรุปการถอดบทเรียนประสบการณ์ในหมู่บ้าน ได้ดังนี้

1. เริ่มจากวิเคราะห์ตนเองก่อน ว่ามีปัญหอะไร ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และต่อไปจะหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีใด
2. พึ่งตนเองเป็นหลัก ก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่นหรือหน่วยงานอื่น เช่น พึ่งเงินทุนภายในกันเอง พึ่งทรัพยากรที่มีอยู่ ดูศักยภาพหลักของตัวเองและรวมกลุ่มภายในหมู่บ้าน
3. ปรับวิถีชีวิตใหม่ ไม่หลงไปกับกระแสบริโภคนิยม ไม่ติดยึดกับวัตถุ ทรัพย์สมบัติมากเกินไป ใช้ชีวิตแบบพอเพียง เช่น ลดรายจ่ายในทุกด้าน ส่งเสริมการออมทรัพย์ ไม่สร้างหนี้ ทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของครัวเรือน
4. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
5. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ครอบครัว และชุมชนให้มากที่สุด
6. งดเว้นสิ่งเสพติด และการมอมเมาทุกชนิด

ด้านความมีเหตุผล สรุปการถอดบทเรียนประสบการณ์ในหมู่บ้าน ได้ดังนี้

1. ก่อนทำอะไรต้องผ่านกระบวนการคิด พิจารณาอย่างรอบคอบ และปรับทัศนคติ เปลี่ยนความคิด
2. ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการประชุม จัดเวทีแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม ให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ และจัดทำแผนงานร่วมกัน
3. มีการกำหนดข้อตกลง กฎ ระเบียบ กติกา ที่ใช้ในการปฏิบัติร่วมกัน และมีมาตรการในกรณีที่ไม่ทำตาม

4. มีการติดต่อประสานงานอย่างมีกลยุทธ์ ดึงศักยภาพของทุกภาคส่วนมาใช้ ทั้งภาครัฐและเอกชน

ด้านภูมิคุ้มกัน สรุปการถอดบทเรียนประสบการณ์ในหมู่บ้าน ได้ดังนี้

1. มีความเป็นตัวของตัวเอง ดำรงเอกลักษณ์ของตัวเองไว้ได้ รู้เท่าทันกระแสภายนอกที่เข้ามา ป้องกันรักษา และปรับเปลี่ยนให้สามารถอยู่ได้
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. ไม่ไปเสี่ยงกับด้านใดด้านหนึ่งแบบสุดโต่ง เมื่อเกิดปัญหามีฐานรองรับที่มั่นคง ทั้งด้านอาชีพ วัตถุดิบ หรือวัฒนธรรม ชีวิตมีทางเลือกเสมอ
4. ใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท พร้อมรับทุกสถานการณ์ ไม่ว่าภายนอกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม
5. ภายในเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม สามารถทำได้หลายคน มีความชำนาญ ไม่ให้ขึ้นอยู่กับคนใดคนหนึ่ง เมื่อเขาไม่อยู่ก็สามารถดำเนินไปได้

เจื่อนไขความรู้ สรุปการถอดบทเรียนประสบการณ์ในหมู่บ้าน ได้ดังนี้

1. ก่อนทำอะไร ชาวบ้านต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อน ถ้าไม่รู้อย่าเพิ่งทำ ไปศึกษาให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง เห็นผลดีผลเสีย ทำได้ ทำไม่ได้
 2. มีภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน สามารถถ่ายทอดความรู้ไปให้กับชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง
 3. มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้แกกันและกันอย่างสม่ำเสมอ
 4. มีการให้การศึกษาเป็นระยะ ๆ ทั้งการฝึกอบรม การไปศึกษาดูงาน
 5. มีการสรุปบทเรียน จากการปฏิบัติ เก็บสรุปเป็นองค์ความรู้ เพื่อให้คนมาศึกษาเรียนรู้ได้
- เจื่อนไขคุณธรรม สรุปการถอดบทเรียนประสบการณ์ในหมู่บ้าน ได้ดังนี้

1. ใช้คุณธรรมเป็นผู้นำในการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรม ไม่ใช่ใช้เงิน และวัตถุเป็นตัวตั้ง
2. มีคุณธรรมหลัก คือ ความซื่อสัตย์ ความเพียร และความอดทน
3. มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน เห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. มีความรัก ความสามัคคี ไว้วางใจกัน และรับผิดชอบร่วมกัน
5. มีสัจจะรักษาคำมั่นสัญญาที่ตกลงกันได้
6. มีการเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนมาประโยชน์ของตัวเอง
7. มีการดำเนินงานที่โปร่งใส เปิดเผย และตรวจสอบได้ตลอดเวลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานหลักคิด แนวทางการดำเนินชีวิตและการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้ปวงชนชาวไทยได้นำไปปฏิบัติ เป็นคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสังคมไทย การเสด็จสู่สวรรคาลัยของพระองค์ท่าน ยิ่งย้ำเตือนให้พวกเราคนไทยให้เดินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุขในชีวิต

“ลูกจะเดินตามรอยเท้าพ่อ”

เอกสารอ้างอิง

Government Pension Fund. (2007). **Processing of the Royal Suggestion and Speech of His Majesty the King**. Vol. 1-8. Bangkok : Gray Matters Company Lt.d.. 1950-2005.

